

Žymiojo baltisto sukaktis

Vasario 7 d. Lietuvos mokslų akademijos bibliotèkoje atidaryta paroda „Profesoriui Albertui Rosinui – 70“. Vienas žymiausių dabarties baltų kalbų tyrėjų švenčia gražų jubiliejų. Atidarytoji paroda suteikia gerą galimybę akivaizdžiai susipažinti su iškilais kalbininko mokslinė veikla ir nuveiktais darbais.

O nuveikta tikrai daug. Parašytos šešios knygos, sudaryta ir spaudai parengta reikšmingų žodynų, kalbininkų raštų, kitų kalbos leidinių, redaguota, recenzuota dešimtys knygų, oponuota daug disertacijų, paskelbta daugiau kaip šimtas mokslo straipsnių ir kitokių rašinių.

Tokia padarytų darbų gausybė ypač stebina žinant, kad dėl politinių aplinkybių iki pat tautinio atgimimo pradžios Albertas Rosinas neturėjo sąlygų kalbininko darbui dirbti. Tai liudija jo profesinės biografijos faktai – nuo 1964 iki 1989 m. Rosinas dėstė praktinį kalbos kursą Vilniaus inžineriniame statybos institute. Tačiau ir patekęs į nefilologinę aplinką, kalbininkas neatsisakė tikrojo savo pomėgio – kalbos istorijos ir teorijos tyrimų, kuriais susidomėjo dar studijuodamas Vilniaus universitete lituanistiką ir klausydamasis Juozo Balčikonio, Jurgio Lebedžio, Jono Kazlausko, Vytauto Mažiulio, Zigmo Zinkevičiaus paskaitų. Matyt, nemažai čia lėmė ir tvirtas žemaitiškas būdas – mokydamas lietuvių kalbos būsimočius inžinierius, laisvalaikį Rosinas skyrė Mikalojaus Daukšos „Postilės“ ir kitų lietuvių ir latvių (istorinė latvistika ypač susidomėjo 1962–1964 m.

studijuodamas aspirantūroje Rygoje) senųjų raštų studijoms, jau tada pradėjo gilintis į baltų kalbų įvardžių tyrimus. Šio nuoseklaus kryptingo darbo rezultatas – parašyta ir 1969 m. apginta filologijos daktaro (tada vadinta kandidato) disertacija „Lietuvių ir kitų baltų kalbų įvardžiai“. Nuo tada Alberto Rosino mokslinė veikla nebeįsivaizduojama be baltų įvardžių tyrimų.

Paskaitos Vilniaus inžineriniame statybos institute taip pat nenuėjo veltui – bendraudamas su technikos mokslų atstovais, Rosinas susidomi aktualiais lietuvių technikos terminijos dalykais ir bendraisiais lietuvių kalbos kultūros klausimais. Būsimiesiems inžinieriams jis pradeda skaityti kalbos kultūros kursą, kalbos praktikos temomis rašo „Mūsų kalbos“ žurnale, kitoje kultūros spaudoje. Šis gražus dalykinis kalbininko ir inžinierių bendravimas vėliau turėjo konkretų rezultatą – buvo išleisti net keli statybos terminų žodynai, kurių bendraautoris buvo Albertas Rosinas.

1984 m. Rosinas apgina habilitacinį darbą „Baltų kalbų įvardžiai: synchronija ir diachronija“. Tais pačiais metais išleidžia pirmąją savo knygą „Lietuvių bendrinės kalbos įvardžių semantinė struktūra“. O 1988 m. pasirodo monografija „Baltų kalbų įvardžiai“ – iš esmės novatoriška kalbos mokslo studija, kurioje išdėstyta baltų kalbų įvardžių semantinė struktūra, nustatyti nauji skiriamieji įvardžių požymiai, rekonstruota bendrosios baltų epochos įvardžių raida. Už šią monografiją autorius buvo apdovanotas Jono Kazlausko

premija. Albertas Rosinas mokslo pasaulyje įsitvirtina kaip žymiausias baltų kalbų įvardžių tyrėjas.

Ir tik „nuėjęs amžiaus pusę kelio“, 1989 m., jau pripažintas kalbininkas pakviečiamas dirbti į Vilniaus universitetą – pasaulinį baltistikos tyrimų centrą. Čia jis išrenkamas Baltų filologijos katedros profesoriumi. Keliolika metų Rosinui – ypač intensyvios mokslinės, administracinės ir visuomeninės veiklos laikotarpis: 1990–1996 m. jis – Baltų filologijos katedros vedėjas, 1989–1997 m. – pirmasis atkurtosios Lietuvių kalbos draugijos pirmininkas, 1990–1991 m. – „Gimtosios kalbos“ žurnalo vyr. redaktoriaus pavaduotojas, 1992–1998 m. – Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo pirmininkas. Tuo pat metu profesorius dėsto universitete ir dirba mokslinį darbą. Pamečiui išsaina jau minėti kartu su bendraautoriais parengti „Rusų–lietuvių kalbų statybos terminų žodynas“ (1992) ir „Anglų–lietuvių kalbų statybos terminų žodynas“ (1993). Tęšiamos įvardžių studijos: viena po kitos pasirodo monografijos „Baltų kalbų įvardžiai: morfologijos raida“ (1995) ir „Lietuvių bendrinės kalbos įvardžiai“ (1996). Pirmojoje rekonstruojamos baltų prokalbės įvardžių paradigmos, ryškinamos įvardžių morfologijos raidos vidinės ir išorinės sąlygos, antrojoje apibūdinama lietuvių bendrinės kalbos įvardžių semantinė struktūra. Dar vienas didžiulis šiuo laikotarpiu padarytas darbas – parengti penkių tomų Prano Skardžiaus „Rinkiniai raštai“ (1996–1999). Kaip penktojo tomo pratarmėje nurodo sudarytojas, „penkiatomis yra ne tik vertinga dovana lietuvių kalbos mokslui ir praktikai, bet ir laiko neįveikiamas paminklas iškilajam tų darbų kūrėjui“. 2000 m. Rosinas parengė spaudai dar vieno žymaus lietuvių kalbininko ir savo buvusio mokytojo Jono Kazlausko rinkinių raštų dvitomį. Produktvyvi mokslinė Rosino veikla neliko nepastebėta – už baltų kalbų įvardžių tyrimus 1997 m. jam paskiriama Lietuvos Respublikos mokslo premija. Įvertinta ir visuomeninė veikla – 2004 m. profesorius išrinktas Lietuvių kalbos draugijos garbės nariu.

Profesorius ir toliau aktyviai dirba mokslinį ir pedagoginį darbą, naujų tyrimų rezultatus skelbia „Baltisticos“ žurnale, kalbos praktikos kląusimais rašo „Gimtajai kalbai“, skaito pranešimus baltistų kongresuose ir konferencijose, dėsto studentams ir doktorantams. Tęsdamas įvardžių tyrimus, 2001 m. išleidžia dar vieną monografiją – „Mikalojaus Daukšos tekstų įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra“ (2001). „Šis darbas [...] yra bandymas užpildyti Daukšos tekstų sisteminio aprašo spragą“, – sako autorius. Ypač atkreiptinas dėmesys į paskutinį šios knygos skyrių „Postpoziciniai vietininkai: kilmė, funkcijų pakitimų vidiniai motyvai“, kuriame autorius pateikia naują postpozicinių lokatyvų kilmės ir jų pakitimų sąlygų interpretaciją. Remdamasis Daukšos ir kitų XVI–XVII a. autorių tekstų duomenimis, Rosinas įtikinamai įrodo, kad aliatyvo ir adesyvo semantinių reikšmių mišinys sietinas su atitinkamų prielinksniųjų konstrukcijų pakitimu.

Toliau rengiami ir terminų žodynai – 2003 m. su bendraautoriais išleidžiamas „Statybos terminų žodynas“. O naujausia 2005 m. pasirodžiusia monografija Rosinas atiduoda baltisto duoklę latvių kalbai. Knygoje „Latvių kalbos daiktavardžio linksniavimo sistema: sinchronija ir diachronija“ autorius iškelia naujus daiktavardžio linksniavimo sistemos struktūrinius požymius, nustato fleksinių formų tipus, rekonstruoja pralatių daiktavardžio linksniavimo sistemą, paveldėtą iš rytų baltų prokalbės, ryškina fleksinių klasių ir

fleksinių formų kitimo vidinius motyvus ir sąlygas. Šia monografija Rosinas patvirtina, kad yra rimčiausias latvių istorinės morfologijos tyrėjas ne tik Lietuvoje, bet ir pačioje Latvijoje.

Be visų čia paminėtų darbų, Profesorius dar yra įvairių mokslo leidinių redakcijos kolegijų narys, daugybės knygų redaktorius, recenzentas. Jo mokslinio akiračio platumą liudija vien pastaraisiais metais recenzuotos monografijos: D. Mikulėnienės „Cirkumfleksinė metatonija lietuvių kalbos vardažodiniuose daiktavardžiuose“, Z. Zinkevičiaus „Lietuvių tarmių kilmė“ (2006), V. Ambrazo „Lietuvių kalbos istorinė sintaksė“ (2006).

Ne tik kalbos mokslo žmonėms, bet ir visuomenei žinoma profesoriaus Rosino nuomonė įvairiais kalbos kultūros ir kalbos praktikos klausimais. Ypač karštai jis yra diskutavęs dėl lietuvių kalbos, kaip mokslo kalbos, likimo, gynęs lietuvių kalbos padėtį moksle. Kandžios kalbininko miniatiūros sudėtos į knygelę „Tik prašau be isterijos: ironiški vaizdeliai“ (2005). Taigi interesų spektras didžiulis – nuo baltų kalbų diachronijos tyrimų iki šiandieninių kalbos realijų.

Per savo jubiliejinės parodos atidarymą Profesorius pasakė: „Plunksnos padėti dar šežadu.“ Jis prisipažino turįs daug įvairių kūrybinių planų, sumanymų ir jau pradėtų darbų. Žymiajam kalbos istorikui, neabejingam ir poezijai, labai tiktų šiandien jau istoriniai XX a. pradžioje parašyti Frydricho Bajoraičio „Lietuviški žodžiai“:

*Negriauti, nebriauti,
nešaukti, nepliaukšti,
krutėti, judėti
ir arti, akėti ir sėti,
ir laukti,
" budėti, stebėti,
regėti, tikėti,
kantrumo turėti,
kentėti, tylėti,
mylėti!*

Tebūna, Profesoriau, Jūsų plunksna aštri ir teparašo ji dar daug lietuviškų žodžių!

Bronius Maskuliūnas

„Gimtoji kalba“, 2008 2 29–31

"